

Jacob de bedrieger

Eerste van drie vieringen over Jacob

18 januari 2015
Henk Baars en Cock Verdonk

Begroeting

Hartelijk welkom in onze nieuw plaats van samenkomst de Bethel kapel, waar wij samen vieren, bidden en werken aan de verdere ontwikkeling van de Haagse Dominicus. Het symbool van verder tot ontwikkeling en bloei komen is ook weergegeven in de keuze van de bloemen vandaag. Wat nog in knop is, wat ontluikt en wat al uitbundig bloeit. Het thema van de viering vandaag is ontleend aan het boek Genesis waar Isaac zijn zoon Jacob zegent. Wij vertaalden de zegen als goedkeuring, compliment. Aan u stellen wij de vraag, laat u uw goedkeuring naar anderen weten door een compliment te geven en ook ontvangt u zelf ook weleens een compliment wanneer u goed gepresteerd heeft? Wij geven u nu de gelegenheid om daarover te praten met degene die naast u zit en horen graag uw reactie.

Aansteken van kaarsen

Vandaag ontsteken wij nieuwe Dominicus kaarsen en ook dat kunnen we zien als een symbool. Het licht nemen we mee en laten we schijnen over een heldere en warme toekomst.

Overweging

Jacob kijkt op naar zijn vader voor de zegen. Dat gegeven maakt dit verhaal zo universeel en zo invoelbaar. Bij je ouders (of wie je ook maar hebben opgevoed) blijf je je hele leven een beetje kind. Hun woorden hebben een veel grotere impact dan die van anderen. Die woorden hebben je voor een belangrijk deel gemaakt, maar zijn ook soms ondermijnend geweest. De woorden kneden een kind. Laten we eerlijk zijn iedereen weet wel een beetje in zijn achterhoofd dat een paar slecht gekozen woorden meer schade kunnen toebrengen dan een gezond pak slaag. Begrijp me goed, dat wil ik natuurlijk niet stimuleren. We weten het, door een opmerking kan een relatie verpest worden. Het is niet meer terug te draaien. Het is gezegd. En ook hier, het moet wel brandende ambitie geweest zijn dat Jakob gevoelig was voor de woorden van zijn moeder. Bewust of half bewust ging hij er in mee en het kan helpen om jezelf eens te zien als de jonge Jacob, of juist als Esau; je verlangde naar een goed woord van vader of moeder, zoals je ooit hunkerde naar fles of borst. Wellicht ben je sterk bevestigd zoals Esau of behoort je juist tot de vergeten Jakob's, om over de weggestopte dochters nog maar te zwijgen. Maar de werkelijkheid is nog subtieler; we worden in sommige dingen gesteund en in andere dingen niet, al van jongs af aan. Ik was vroeger nogal driftig, op de basisschool vloog ik iedereen aan die me uitdaagde, maar delfde fysiek altijd het onderspit. Dat wordt dus ontmoedigd en je moest het zelf maar uitzoeken en steeds met een bloedneus thuiskomen, of een stuk tand eraf. Maar mijn ijver werd juist weer geprezen, en zo geldt dat voor ons allemaal. Je kunt iemand geweest zijn met een wat zwaarmoedige inslag in een gezin waar het altijd vrolijk was, of juist ambitieus waar alleen bescheidenheid werd aangeprezen. Of een heel aanhankelijk gezin, terwijl jij geen behoefte had aan al die knuffels. Hoe groter het gedeelte dat ongezien bleef, hoe groter de kans dat je met Jakob mee kunt voelen. Last van een soort onvervuld verlangen.

Jakob zal die zegen nooit krijgen tenzij er iemand ingrijpt. Dat is Jakob niet, het is God niet, het is Rebekka die het van haar zoon overneemt en vertelt wat hij moet doen. Doe jij nu precies wat ik zeg, mijn zoon. Vader is blijkbaar niet aanraakbaar in de buurt, hij is overgeleverd aan zijn moeder en Jacob biedt maar zwak verweer. Voer voor psychoanalyse, zou ik zeggen. Hij voelt wel dat het niet deugt, maar heeft de kracht niet zich tegen zijn moeder te verzetten. Hoewel er een belofte ligt dat Jakob de eerste zal zijn, betekent dat nog niet dat de morele grenzen overschreden kunnen worden. Want de joodse wet geeft toch uitdrukkelijk aan dat je niet mag stelen, liegen en bedriegen, niemand mag beroven en letterlijk geen obstakel op de weg van een blinde mag plaatsen. Mensen die de goddelijke uitspraak waar gaan maken met hun eigen middelen, het is een refrein in de bijbel en het is helaas een terugkerend verschijnsel onder

religieuze mensen. Beslist niet alleen de radicale Islam heeft daar last van, moord en doodslag, maar ook het bedriegen hoort niet tot de canon van handelen. De goddelijke opdracht kan en mag de morele verantwoordelijkheid niet uitschakelen. God is geen excuus om anderen kwaad te doen, te doden of een loopje te nemen met het recht. Wat doet Jacob, als hij de zegen niet kan krijgen? Hij neemt letterlijk de huid van iemand anders aan. Wie ben je vraagt zijn vader? Een scherpe vraag die raakt aan de open zenuw van identiteit en moraal. Hij kan die vraag niet naar waarheid beantwoorden. Ik ben Esau zegt hij en dan is hij zichzelf kwijt. Jakob hoort de woorden waar hij naar snakt, maar hij is de man die hij in werkelijkheid niet is. We doen het zelf ook natuurlijk, ondanks onze goed bedoelende ouders. We weten vaak heel scherp dat ouders niet hun kind zegenen, maar hun voorkeur. We doen alles om die zegen te krijgen, hoe meer we het gemist hebben, hoe harder we ervoor werken. Esau had het niet zien aankomen, hij geloofde niet dat ze zo'n truc met hem zouden uithalen. Hij had het ook niet nodig. De Esau's van deze wereld zijn vanzelf gelukkig en in balans, maar in velen van ons zit ook een Jakob. Maar denkt Jakob nu echt dat het zal werken, dat die zegen echt bij hem binnenkomt? Geloven we werkelijk dat we bevestiging kunnen vinden door in de huid van een ander te kruipen? Ik merk hoe makkelijk het gaat. Kijk naar je kleding, bijna een kameleon, je taal en laat ik het maar bij mezelf houden als het bijvoorbeeld over projectfinanciering gaat. Je maakt het voor de fondsen en geldschieters wat groter of wat kleiner al naargelang de eisen en ik doe er alles aan om geslaagd over te komen ook in het beroep dat ik me eigen heb gemaakt. En dat zijn allemaal zaken die je dikwijls met coaching en met indringende gesprekken onder vier ogen weer in balans moet zien te krijgen. Wie ben je? Voor de beantwoording van die vraag heb je een heel leven nodig

Natuurlijk werkt deze zegen niet en het verdere leven van Jakob laat zich gemakkelijk lezen als een lange serie pogingen om de zegen alsnog te ontvangen. Een zegen die voortdurend achter de horizon vermoed wordt, die ene prachtige vrouw, het goud, de veestapel die hij op zal bouwen uit het niets in het altijd maar meer hebben. Jakob zal er alles voor doen om te slagen, hij zal iedereen te slim af zijn. En het zal hem geen steek verder helpen. Zijn tekort zal blijven bestaan. Zoals de filosoof Bertrand Russel schrijft: "De typisch ongelukkige mens is iemand die in zijn jeugd een normale voldoening niet heeft ervaren en die ene soort voldoening meer is gaan waarderen dan alle andere. Daardoor krijgt zijn leven een eenzijdige bestemming". Het zijn b.v. vaak de diepere oorzaken van chronisch schulden maken, ook Jakob, hoewel hij weer een ander schuld op zich laadt. Hij heeft gestolen en bedrogen, en met vluchten naar Charan enz. Jakob moet/mag helemaal opnieuw beginnen. En het gaat lang duren voordat hij zich daar allemaal van los zal maken. Je zou kunnen zeggen dat Jakob's leven 20 jaar lang in het teken staat van de in zijn jeugd ontstane patronen. Rebekka en Jakob betalen een hoge prijs voor hun plannen. 'jouw vloek moet maar op mij neerkomen zegt Rebekka', maar daar gaat zij niet over. Jakob moet vluchten, alweer volgens planning van zijn moeder, maar Rebekka zal Jakob nooit meer zien.

Maar er zijn wel lichtende puntjes. Het gaat bij God eigenlijk altijd zo. Het zijn de altijd versmade vrouwen (Sara, Lea, Ruth, Hannah, Rachab), het zijn de vaak vergeten zonen (Jakob, maar ook David) van wie God zegt 'Jij bent gezegend'. Sympathiek is het niet. Maar het is het levensverhaal van Jakob dat steeds verteld wordt, dat manipulatieve mannetje, dat moederskindje, die leugenaar en bedrieger. De spirituele weg is niet zelden juist de weg van mensen met een tekort. Misschien is het wel waar wat ze zeggen dat God zoeken iets is voor zwakkelingen. Mensen die niet zonder hem of haar kunnen. Niet de oppassende Esau krijgt de zegen, niet de geliefde oudste zoon zal de engelen zien, niet de sterke man zal vechten met God. Nee de jongste, de ongeziene en ongeliefde gaat die weg.

Is religie dan een vorm van compensatie voor wat we in het leven tekort komen? Zo ja, wat dan nog? Maar het stelt wel weer moeilijke vragen in het licht van de gebeurtenissen in Parijs en Verviers. Zijn het de psychisch onvolkomen kneusjes die een kalasnikov grijpen? Dat is dan ook weer wat te eenvoudig denk ik. Maar het is duidelijk dat het probleem, het geheim van religie en al zijn uitwerkingen niet zomaar opgelost is. Het verhaal met Jakob is vals begonnen, het klopt gewoon niet. Dit moet over, het moet anders. De Bijbelse verhalen zijn echt anders dan de Griekse tragedies waar aan het noodlot niet te ontkomen is. Het gaat er steeds weer over dat je een lange weg moet afleggen wil je je roeping vinden. Overal zoeken en het nergens kunnen vinden. Geen troost, maar door iemand anders. Want die zegen moet nog een keer echt gegeven worden. Niet door zijn ouders, je jeugd keert niet meer terug, je moet weg bij alles wat je

vertrouwd is. Met niets dan je herdersstaf en een uiterst dubieuze zegen. Je bent niet zomaar thuis als je jezelf gelovig noemt.

Uit staat en stand en wijsheid losgewoeld.

Vorbeden

Goede God wij bidden u,
houdt ons verre van bedriegen en manipuleren om macht te verwerven.

Goede God wij bidden u,
wanneer wij in leidende functies staan
laat ons dan vanuit die functie rechtvaardig handelen.

Goede God wij bidden u,
laat ieder van ons op de plek waar wij in het leven staan
ons dienstbaar opstellen naar de samenleving.

Goede God wij bidden u,
geef ons een warm hart en een gulle hand voor het Straatpastoraat
zodat wij waar maken wat u in een droom aan Jacob liet weten.
Alle bewoners van de aarde zullen delen in jullie voorspoed.

Goede God wij bidden u,
laten wij veilig kunnen leven ondanks de bedreiging van mensen
die vanuit hun God overal over de wereld anderen laten lijden en zelfs het leven benemen.

Goede God wij bidden u,
dat wij vanuit deze nieuwe eigen plaats met uw kracht onze geloofsgemeenschap,
de Haagse Dominicus, versterken en uitdragen tot eer aan U en tot welzijn van ons allen en de
samenleving.